

Remissvar om betänkandet "Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget"

Sammanfattning

Kemikalieinspektionen

- tillstyrker utredningens förslag när det gäller behovet av särskilda utbildnings- och kompetenshöjande insatser på miljö- och klimatområdet,
- instämmer i utredningens förslag om att förenkla tillgången till planeringsunderlag,
- vill särskilt understryka de utmaningar som kan uppstå för kommunerna gällande hantering av farliga ämnen och miljöföroreningar i samband med ett förändrat klimat, och
- erinrar om att det finns ett behov av ytterligare medel till kommunerna för att påskynda arbetet för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Kemikalieinspektionen tillstyrker de av utredningens förslag som rör kommunernas klimat- och hållbarhetsarbete i avsnitt 20.6.1. Myndigheten vill också lämna vissa synpunkter avseende förslagen i avsnittet.

Utbildnings- och kompetenshöjande insatser på miljö- och klimatområdet

Kemikalieinspektionen anser att förslaget om särskilda utbildnings- och kompetenshöjande insatser på miljö- och klimatområdet är bra. Giftfri miljö är ett av de miljö kvalitetsmål som enligt den fördjupade utvärderingen 2019 bedöms vara svårast att nå. Arbetet med det svenska miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö bidrar i sin tur direkt till flera av målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Enligt den fördjupade utvärderingen finns det behov av mer kompetens inom kemikalieområdet hos många nyckelaktörer, bland annat i kommunerna. Det finns stor okunskap om hur farliga kemikalier används och hur befolkning och miljö blir exponerad. Dessutom kompliceras kommunernas ansvar för tillsyn över försäljning av kemiska produkter och bekämpningsmedel av det stora antalet kemiska ämnen liksom floran av regelverk som reglerar dessa och de produkter de ingår i. Vanligtvis är det syftet med produkten som avgör vilket regelverk den hamnar under. När det gäller till

exempel biocidprodukter blir det ofta en gränsdragningsproblematik mot läkemedel, veterinärläkemedel, medicintekniska och kosmetiska produkter eller biocidbehandlade varor. Detta har betydelse då ett och samma ämne kan vara tillåtet enligt ett regelverk men inte ett annat.

För att kommunerna ska kunna tillgodogöra sig de föreslagna kompetenshöjande insatserna måste det också finnas kapacitet i kommunerna för att ta emot och använda informationen. Inom ramen för regeringens uppdrag om genomförandet av en handlingsplan för en giftfri vardag, som avslutas och slutrapporteras 2020, har Kemikalieinspektionen tillsammans med Sveriges kommuner och regioner etablerat ett kommunnätverk för att stödja kommunerna med informations- och kompetensutbyte inom arbetet med en Giftfri miljö. Inom samma uppdrag har Kemikalieinspektionen tillsammans med Upphandlingsmyndigheten arbetat med att ge stöd för att inköpare ska kunna ställa kemikaliekrav i upphandlingen och hur uppföljning av upphandlingskraven ska kunna ske. Liknande samarbeten skulle även i fortsättningen kunna stärka erfarenhetsutbyte och kompetensuppbyggnad inom miljö- och hållbarhetsarbetet och då även i en vidare bemärkelse.

Planeringsunderlag

Ett varmare klimat med ökat extremväder påverkar hur kemiska ämnen rör sig i miljön och hur de bryts ner. Exempelvis kan intensiva regn och mättade jordlager öka risken för ytavrinning av växtskyddsmedel vilket kan medföra föroreningar i dricksvattentäkter. Detta kan i sin tur innebära ett ökat behov av skydd av dricksvattentäkter liksom ökade kostnader för rening av vattnet. Det kan också handla om att se över avloppssystemen för att motverka bräddning eller att hantera en ökad spridning av farliga ämnen från förorenade områden dels på grund av ökade havsnivåer, dels på grund av ett varmare klimat och förändrad nederbörd. Kemikalieinspektionen stödjer därför förslaget om en förenkling för kommunerna att ta del av de planeringsunderlag från statliga myndigheter som behövs för att kommunerna i sitt arbete med översiktsplaner ska kunna bedöma och hantera risker till följd av klimatförändringar.

Övriga synpunkter på kommunernas klimat- och hållbarhetsarbete

Spridning av farliga kemiska ämnen är förknippade med kostnader relaterade till sjukdomar hos människor och djur samt kostnader för sanering av mark, sediment och vatten. I en studie från Nordiska ministerrådet har de samhällsekonomiska kostnaderna för högfluorerade ämnen (per- och polyfluorerade alkylsubstanser, PFAS) beräknats. De beräknade samhällskostnaderna är stora. De hälsoekonomiska kostnaderna enbart i Norden beräknas till 2,8–4,6 miljarder euro per år. Kostnaderna för sanering och rening av marken beräknas till 46 miljoner–11 miljarder euro för de nordiska länderna. Detta handlar enbart om de samhällsekonomiska kostnaderna, kostnader för företag är inte inkluderade (Nordiska ministerrådet 2019¹). Andra områden som kan förväntas behöva ökad kompetens och investeringar är avfallshantering där farliga ämnen behöver hanteras. Kommunerna som upphandlare och tillsynsmyndighet har också en viktig roll för att minska risker med farliga

¹ Nordiska ministerrådet 2019. *The cost of inaction: A socioeconomic analysis of environmental and health impacts linked to exposure to PFAS*.

ämnen. För att slippa stora framtida kostnader är det viktigt att arbeta förebyggande med att minska riskerna med farliga kemiska ämnen på lokal och regional nivå.

Kemikalieinspektionen vill i sammanhanget erinra om att det i den fördjupade utvärderingen av miljömålen från 2019 (Naturvårdsverket 2019²) lämnades ett förslag på stöd till lokala och regionala satsningar för en Giftfri miljö. Förslaget till regeringen innebär att medel avsätts för att kommuner, länsstyrelser, privata aktörer och organisationer ska kunna påskynda arbetet för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö genom att finansiera samverkan i nyckelprojekt, kartläggningar och analyser, bidra till sökbara medel för företag, myndigheter och ideella organisationer samt för att förstärka myndigheters och kommuners kompetens inom toxikologi och riskhantering. Stödet är tänkt att vara ett viktigt komplement till andra styrmedel och pågående uppdrag såsom kemikalietillsyn och arbetet inom RISE Substitutionscentrum.

I detta ärende har generaldirektören Per Ängquist beslutat. Maria Linderoth har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Anne-Marie Johansson deltagit.

Per Ängquist

Maria Linderoth

² Naturvårdsverket 2019. Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019 med förslag till regeringen från myndigheter i samverkan. Förslag 8. Sid.61.